

ÚVOD DO TEÓRIE VEREJNÉHO SEKTORA

(kontrolné otázky)

1) Vysvetlite miesto ekonomických vied v súlade vied všeobecne?

Ekonomické vedy patria do sústavy spoločenských vied.

2) Aké druhy záujmov poznáme?

Individuálny záujem je záujem jednotlivca konať v nejakej činnosti, alebo oblasti vo svoj prospech.

Skupinový záujem predstavuje rovnaký záujem skupiny osôb, konať vo svoj prospech.

Kolektívny (verejný) záujem je reprezentovaný štátom (vládou) a slúži v prospech väčšiny občanov.

3) O čom hovorí tzv. väzňová dilema?

Ide o príklad správania sa dvoch jednotlivcov. Hráč A nevie čo urobí hráč B a naopak. Nekomunikujú spolu, takže sa nemôžu dohodnúť. Každý hráč si môže zvoliť jednu zo stratégií: a, spolupracovať s druhým hráčom, b, nespupracovať s druhým hráčom. Každá stratégia prináša výsledok, spojený s odmenou. Pri dvoch hráčoch a dvoch stratégiách každého hráča existujú štyri stratégie kombinácií.

4) Čo je predmetom ekonómie verejného sektora?

Ekonómia verejného sektora sa zaoberá skúmaním verejného sektora. Predmetom jej záujmu je regulácia rôzneho druhu, verejné výdavky, dane, verejné poskytovanie určitých statkov, ale aj otázky verejného dlhu a efektívnosť vo verejnom sektore. Zaoberá sa správaním verejných inštitúcií t.j. orgánov verejnej správy na všetkých jej úrovniach, verejnoprávnymi inštitúciami, verejnými podnikmi,...

5) V čom je podstata Paretoho optima?

Paretovo optimum je teoretickým základom hodnotenia činnosti štátu. Paretovo optimum je čiastkové kritérium pre analýzu a porovnávanie jednotlivých cieľov. Paretovo optimum je možné dosiahnuť len v podmienkach dokonalej konkurencie na všetkých trhoch výrobných faktorov a trhoch tovarov a služieb.

6) Aký je rozdiel medzi pozitívnou a normatívnou ekonómiou?

Predmetom pozitívnej ekonómie je skutočný, reálny svet, taký aký je a funguje. Nepozná pojem verejný záujem a nehovorí o ideálnom svete.

Predmetom normatívnej ekonómie je naopak ideálny svet, posudzuje hodnoty podľa toho, aký by mal svet byť a na to používa fakty z pozitívnej ekonómie.

Podstatný rozdiel medzi pozitívnou a normatívnou ekonómiou môžeme pochopiť aj z toho, že pozitívna ekonómia odmieta označiť rozhodnutie vlády ako dobré alebo zlé, ale normatívne ekonómia tieto výsledky hodnotí ako dobré a zlé.

7) Uved'te niektoré ekonomické dôvody existencie štátu?

Štát vzniká na určitom stupni vývoja spoločnosti ako organizovaný systém inštitúcií, ktorý zabezpečuje právo a poriadok pre všetkých obyvateľov na danom území. Jeho výkonnou zložkou vo väčšine krajín je vláda. Štát vytvára všeobecný rámec fungovania spoločnosti, ale sprostredkuje tiež formovanie a výkon politickej moci. Štát považujeme za predstaviteľa a vykonávateľa všeobecného, verejného záujmu.

Úlohy štátu:

- ochraňovať krajinu pred vonkajším nepriateľom
- udržiavať spravodlivosť vnútri krajiny
- budovať a udržiavať také verejné zariadenia, o ktoré nemá záujem jednotlivý podnikateľ

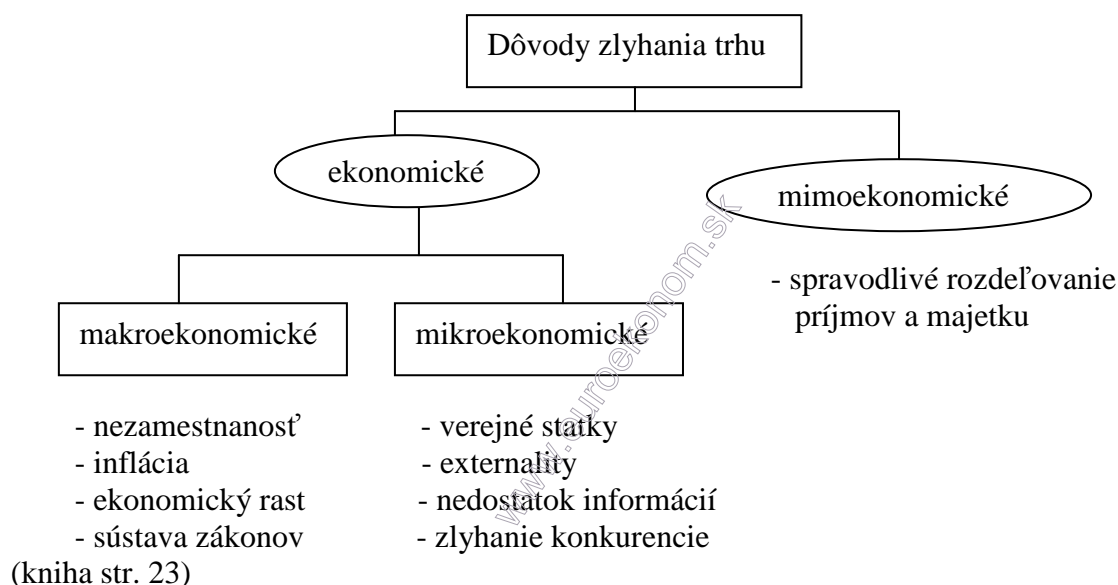
8) Čo viete o trhu a na čo slúži?

Trh je určitý priestor, kde si jednotliví výrobcovia (ekonomické subjekty) vymieňajú výsledky svojej činnosti, čiže tovary. Súčasťou trhu sú aj rôzne formy, nástroje a mechanizmy, ktoré umožňujú tieto produkty vymieňať. Trh je samoregulačný systém, v ktorom dopyt a ponuka, dosiahnutý zisk či strata alokujú statky efektívnejšie, ako iný regulačný mechanizmus. Prostredníctvom cien trh produkuje signály, ktorými sa ľudia riadia, aby pri minimálnom vynaložení zdrojov získali čo najviac úžitkov. Na základe výmeny tovarov a služieb vznikajú rovnovážne systémy cien, ktoré regulujú výrobu a spotrebu. Podmienky na trhu sú určované zákonmi, ktoré chránia súkromné vlastníctvo a zabezpečujú osobnú slobodu, ako aj právo voľne vstupovať do trhových vzťahov a uzatvárať kúpne a pracovné zmluvy.

Podľa predmetu kúpy a predaja rozlišujeme trh výrobných faktorov, ktorý sa skladá:

- z trhu práce
- z trhu kapitálu
- z trhu pôdy

9) Ako členíme dôvody zlyhania trhu?

(kniha str. 23)

10) Vymenujte niektoré dôvody zlyhania vlády do trhovej ekonomiky?

1. obmedzené informácie
2. obmedzená možnosť kontrolovať alebo riadiť reakcie súkromného sektora
3. obmedzená kontrola nad byrokratickým aparátom
4. obmedzenie vyplývajúce z podstaty politického procesu

(kniha str.29)

11) V akých formách môže štát zasahovať do ekonomiky?

Zásahy štátu, alebo štátny intervencionizmus predstavuje rôzne formy účasti štátu v reprodukčnom procese jednotlivých trhových ekonomík. Deje sa tak hlavne v oblastiach, kde trhový mechanizmus nepôsobí dostatočne efektívne a vyvoláva poruchy.

Podstatu všetkých zásahov, bez ohľadu na formu prejavu treba hľadať v infraštruktúre, najmä ekonomickej.

12) Vysvetlite pojem infraštruktúra a ako ju členíme?

Infraštruktúru definujeme ako súhrn zariadení a inštitúcií, ktoré vytvárajú predpoklady pre celkové fungovanie ekonomiky, najmä jej výrobnjej sféry.

Ekonomickú infraštruktúru tvoria dopravné siete (cesty, mosty, tunely, prístavy, železnice...) energetické zariadenia (jadrové, tepelné, vodné, ale aj plynárenské siete, vodovody a pod.) a zariadenia spojov (rozhlasové, telekomunikačné, televízne siete).

Sociálnu infraštruktúru nájdeme vo forme bytových, vzdelávacích, kultúrnych, vedeckých, zdravotníckych a iných zariadení.

Spoločným prvkom týchto infraštruktúrnych zariadení je, že:

- nachádzajú sa na území celého štátu
- slúžia všetkým obyvateľom

13) Ktoré sú znaky infraštruktúry?

1. technická a časová náročnosť vypracovania projektov – posudzovanie rôznych variantov
2. životnosť projektov – na 30 a viac rokov, čiže slúži viacerým generáciám
3. kapitálová náročnosť projektov – značný objem finančných prostriedkov na celý proces od projektovej dokumentácie, vykúpenia pozemkov až výstavbu samotného diela
4. dlhodobá návratnosť projektov – vložený kapitál sa vracia oneskorene, alebo vôbec, čo odrádza súkromných investorov
5. prevaha monopolného postavenia na danom území – spravidla ide o také zariadenia a stavby, kde je neefektívne budovať konkurenčné súbežné projekty (cesty, rozvody elektriny, plynu...)

14) Čo znamená pojem regulácia a na čo slúži?

Regulácia obmedzuje slobodu a voľnosť konania jednotlivcov tým, že vytvára určité pravidlá. Verejná regulácia znamená uplatňovanie pravidiel prostredníctvom administratívnych orgánov, ktoré sa opierajú o právo. Existencia regulácie chráni verejné záujmy proti nežiaducim účinkom na trhu.

Vo všeobecnosti môžeme reguláciu definovať ako „akékoľvek úsilie správy kontrolovať správanie občanov, podnikov alebo samosprávnych orgánov.“

- technické
- ekonomické
- spoločenské

(kniha str. 34)

15) V čom je podstata sieťového systému?

Sieťový systém sa nachádza na území celého štátu, aby k nim mali prístup všetci odberatelia. Sieťový systém sa skladá z jednotnej siete, do ktorej výrobcovia dodávajú produkt, napr. elektrickú energiu a z jednotnej siete sa tento dostáva spotrebiteľom prostredníctvom distribútorov. Všetky zložky siete sú prepojené regulačnými miestami, v ktorých štát určuje regulačné pravidlá na regulovanie cien.

16) Aké metódy privatizácie rozlišujeme?

Iný spôsob zasahovania štátu do pôsobenia na trhu je privatizácia. Privatizáciu chápeme ako prevod vlastníctva ekonomických subjektov zo štátneho do súkromného sektora.

Z metód, ktoré možno pri privatizácii uplatniť je to jednak:

- reštitúcia, čiže navrátenie majetku pôvodným majiteľom alebo potomkom
- predaj štátneho majetku formou malej, alebo veľkej privatizácie
- masová privatizácia prostredníctvom kupónovej privatizácie, táto umožňuje pre jednotlivcov dobrovoľne ponúknuť kupóny za akcie štátnych podnikov a iné.

17) Ktoré sú hlavné dôvody vzniku verejných podnikov?

1. nedostatočná súkromná ponuka statkov
2. pomoc súkromným firmám, lebo ich zatvorenie nie je v súlade s verejným záujmom
3. rast konkurencie
4. zníženie spoločenských nákladov (napr. negatívnej externality zo znečistenia životného prostredia)
5. ochrana národnej suverenity

Verejnú podniky zriaďuje štát na rôznej úrovni verejnej správy. Produkujú verebné statky a poskytujú verejné služby za úhradu pre súkromnú spotrebu, pričom zisk nie je rozhodujúcim ukazovateľom ich činnosti.

Verejné podniky:

podľa vzťahu k štátnemu rozpočtu

- a) verejné korporácie
- b) podniky s rozpočtovým spôsobom financovania
- c) zmiešané, štátno-súkromné spoločnosti

podľa odvetví

- a) utility (elektrina, plyn, voda, doprava, pošta)
- b) produkcia základných statkov
- c) financie
- d) poľnohospodárstvo
- e) vzdelávanie a zdravotníctvo

podľa služieb

- a) podniky poskytujúce verejnoprospešné služby
- b) verejná doprava a poštové služby
- c) podniky konkurujúce spoločnostiam na tom istom trhu
- d) regulačné úrady

18) Vysvetlite skratku PPP?

Relatívne novou formou spolupráce verejného a súkromného sektora je v posledných rokoch propagované partnerstvo. Funguje buď na princípe súťaže o verejné objednávky, alebo je to spolupráca v rámci verejného záujmu. Je to akýsi pokus riešenia nedostatku verejných zdrojov najmä na výstavbu verejnej infraštruktúry, ale aj iných projektov.

(kniha str.41)

19) Podľa akých kritérií môžeme členiť národné hospodárstvo?

Členenie národného hospodárstva

Kritérium	Členenie
Charakter potrieb a technologickej Príbuznosti výrobkov a služieb	<ul style="list-style-type: none">• výrobné odvetvia• odvetvia služieb
Významné technologické znaky a úlohy v procese reprodukcie ND	<ul style="list-style-type: none">• primárny sektor• sekundárny sektor• terciárny sektor
Spôsob financovania	<ul style="list-style-type: none">• súkromný (trhový) sektor• verejný (netrhový) sektor
Ďalšie kritéria	<ul style="list-style-type: none">• kritérium územia• kritérium formy vlastníctva• kritérium veľkosti subjektov a pod.

(kniha str.47)

20) Uved'te príklady na obsah a rozsah verejného sektora?

- narodili sme sa v nemocniciach, ktoré buď vlastní štát alebo ich aspoň podporuje (dotácie, subvencie). Starali sa o nás lekári, ktorí vyštudovali na školách dotovaných celkom alebo čiastočne zo štátneho rozpočtu
- väčšina z nás (viac ako 90%) navštevuje verejné (štátne) alebo štátom financované školy
- väčšina mladých mužov absolvuje povinnú štátnu vojenskú službu
- viac ako 15% obyvateľstva žije v bytoch, ktorých výstavba bola nejakým spôsobom zvýhodnená z verejných prostriedkov, viac ako 10% z nás dostáva nejakú formu príspevkov na stravovanie a viac ako 40% celkových zdravotníckych výdavkov je hrazené štátom
- takmer všetci sme vo svojom živote prijali nejaký príspevok od štátu – či už v rámci nejakých štátnych pôžičiek, dávok v nezamestnanosti, dôchodkových alebo úrazových dávok
- všetci tiež štátu platíme nejaké peniaze vo forme daní a to ako priamych tak i nepriamych
- približne 1/5 pracovných síl je zamestnaná v štátnom sektor a štát má rovnako veľký vplyv na pracovné podmienky ostatných zamestnancov
- ceny mnohých druhov tovaru sú silne ovplyvňované štátom, či už pozitívne (potraviny), alebo negatívne (alkohol, tabakové výrobky)
- všetci máme prospech z verejných služieb: cestujeme po verejných cestách a štátom dotovaných železniciach, voda, ktorú pijeme je tiež dodávaná štátnymi alebo obecnými vodárňami a štát sa rovnako stará o čistotu ovzdušia, odvoz odpadkov a jeho spracovanie
- právna štruktúra, ktorá vytvára rámec, v ktorom sa jednotlivci i podniky pohybujú, je vytvorená rovnako štátom

21) V čom spočíva nutnosť verejného sektora v trhovej ekonomike?

Prečo je vlastne verejný sektor nutný? Ukázali sme, že objektívnou skutočnosťou vyplývajúcou z vývoja súčasnej trhovej ekonomiky je, že sa v súvislosti s hospodárskymi ťažkosťami a krízovými prvkami i v ekonomikách vyspelých krajín začali intenzívnejšie pertraktovať efekty fungovania trhu ako aj prehodnocovať názory na otázky vzájomného vzťahu štátu a trhu.

(kniha str. 61)

22) Aký charakter majú statky produkované vo verejnom sektore?

Nutnosť spotreby verejných statkov je jedným z významných dôvodov existencie verejného sektora. Podstatnú časť verejných statkov predstavujú ekonomické statky nehmotného charakteru, pre ktoré ekonomika zaviedla termín služby. Tá skupina služieb, ktorá je produkovaná v rámci verejného sektora sa označuje bližšie ako verejné služby. V dôsledku toho, že financovanie produkcie verejných služieb sa uskutočňuje v prevažnej miere z prostriedkov rozpočtu štátu a má teda výrazne sociálny charakter, označujú sa tieto služby aj ako sociálne služby.

(kniha str. 69)

23) Vysvetlite rozdiely medzi čistými trhovými (privátnymi)statkami, čistými netrhovými (kolektívnymi)statkami a zmiešanými statkami?

Čistý trhový statok je taký ekonomický statok, ktorého produkcia i realizácia na trhu je ponechaná voľnému priechodu trhových síl, bez akejkoľvek regulácie štátom. Cena týchto statkov vzniká na základe mechanizmu konkurencie a je regulovaná vzájomným vyrovnávaním dopytu a ponuky.

Čistý netrhový statok je ekonomický statok, ktorého produkcia i realizácia sa uskutočňuje mimo pôsobenia trhových síl, cena nie je tvorená a regulovaná na základe dopytu a ponuky, ale na základe vládneho rozhodnutia a štátneho financovania.

Zmiešané (polotrhové) statky sú síce predmetom trhovej konfrontácie a ich cena je formovaná na trhu, ale sú zároveň objektom i zásahov štátu. Spôsoby štátnej regulácie týchto statkov sú rôzne od obmedzenia spotreby (alkohol, cigarety), až po priamu cenovú intervenciu. Ide teda o rozhodnutie štátu bez priamej väzby k ich ekonomickej podstate, teda o rozhodnutie politické.

24) Na akom princípe funguje „čierny pasažier“?

25) Čo znamená nevylúčiteľnosť zo spotreby čistého kolektívneho statku?

Nevylúčiteľnosť zo spotreby čistých kolektívnych statkov vyplýva z určitých vnútorných vlastností týchto statkov, ktoré spôsobujú, že nie je možné uskutočniť vylúčiteľnosť, resp. stupeň nevylúčiteľnosti je podmienený technickými, ekonomickými aj spoločenskými možnosťami danej krajiny. Teda nemožno ju chápať absolútne. Niekedy sa tieto možnosti aj vzájomne vylučujú. Napríklad v niektorých prípadoch je technicky možné dosiahnuť vylúčiteľnosť zo spotreby, ale ekonomicky a spoločensky je táto vylúčiteľnosť nežiaduca.

(kniha str. 79)

26) Čo vplýva na fungovanie organizačných subjektov verejného sektora?

Verejný sektor tvorí množstvo organizačných subjektov s veľmi širokou a rôznorodou škálou úloh a funkcií. Konkrétne množstvo a rozsah pôsobnosti organizačných subjektov závisí od stupňa rozvinutosti trhového systému a miery orientácie politických, vládnych síl na sociálny program uskutočňovaný v danej krajiny.

Vo všeobecnosti je ich početnosť a rozsah ich pôsobnosti a tým aj rozsah verejného sektora podmienený *funkčnosťou* hospodárstva a štátu.

(kniha str. 83)

27) Podľa akého charakteru členíme organizačné subjekty?

28) Zadefinujte služby ako statky nehmotnej povahy?

Službu môžeme definovať ako *činnosť*, alebo úžitok, ktoré môže jedna strana poskytnúť druhej, a ktoré sú v podstate nemateriálnej povahy a ich výsledkom nie je nadobúdanie vlastníctva.

(kniha str. 89)

29) Uved'te názorové hľadiská chápania služieb?

- definície autorov, ktorí chápu službu ako činnosť
- definície autorov, ktorí chápu službu ako proces
- definície autorov, ktorí chápu službu ako výsledok činnosti

(kniha str. 90)

30) Vymenujte niektoré znaky, ktoré vyjadrujú osobitosti služieb?

- služby sú produkty práce, ktoré sú užitočné ináč ako tvorbou hmotných statkov
- služby sú ekonomické statky, ktoré sú produkované s cieľom uspokojovať spoločensky uznané (t. j. trhom a verejným záujmom) potreby
- služby svoju užitočnosť prejavujú prostredníctvom užitočného efektu, ktorý je výsledkom poskytnutia služby
- služby participujú predovšetkým na finálnej (súkromnej a verejnej) spotrebe. V poslednom desaťročí začínajú intenzívne prenikať aj do oblasti výroby statkov
- poskytnutie (výkon) služby sa nedá spravidla priestorovo ani časovo oddeliť, t. j. služby sa zvyčajne spotrebovávajú v tom čase a mieste, kde sa produkujú, čo vyplýva z ich materiálnosti
- pri poskytovaní služieb je potrebná živá i spredmetnená práca, výsledky tejto práce sa pri poskytovaní spotrebovávajú
- služby sú mnohotvárne vo výkone, čo vyplýva z charakteru práce a z úseku, v ktorom a pre koho sa poskytujú
- svojou symbiotickou funkciou vo výrobnom procese sa stávajú rastovým faktorom NH, napomáhajú udržiavať národné bohatstvo a aktívne spolupôsobia pri jeho vytváraní
- služby sú jednou z dôležitých zložiek životnej úrovne. Zasahujú do všetkých oblastí spoločenského života, stávajú sa jeho neodmysliteľnou súčasťou ako prvok celkovej kvality života

31) Ktoré vlastnosti sú prisudzované službám?

- nemateriálnosť
- neoddeliteľnosť
- variabilita
- neskladovateľnosť

(kniha str. 106)

32) Čo vyjadruje pojem efektívnosť?

Ekonomická efektívnosť vyjadruje vzťah medzi vloženými prostriedkami a ich ekonomickými účinkami.

Efektívnosť každého javu či procesu je vždy výsledkom vzťahu medzi veľkosťou vstupov, vkladovaných do realizácie tohto javu či procesu, a veľkosťou výstupov, ktoré z realizácie tohto javu vychádzajú.

Efektívnosť predstavuje také použitie ekonomických zdrojov, ktoré prináša maximálnu úroveň uspokojenia dosiahnuteľnú pri daných vstupoch a technológiách.

33) Ako možno merať efektívnosť?

Pri meraní efektívnosti vo verejnom sektore autor Buchta navrhuje používať tieto kritériá:

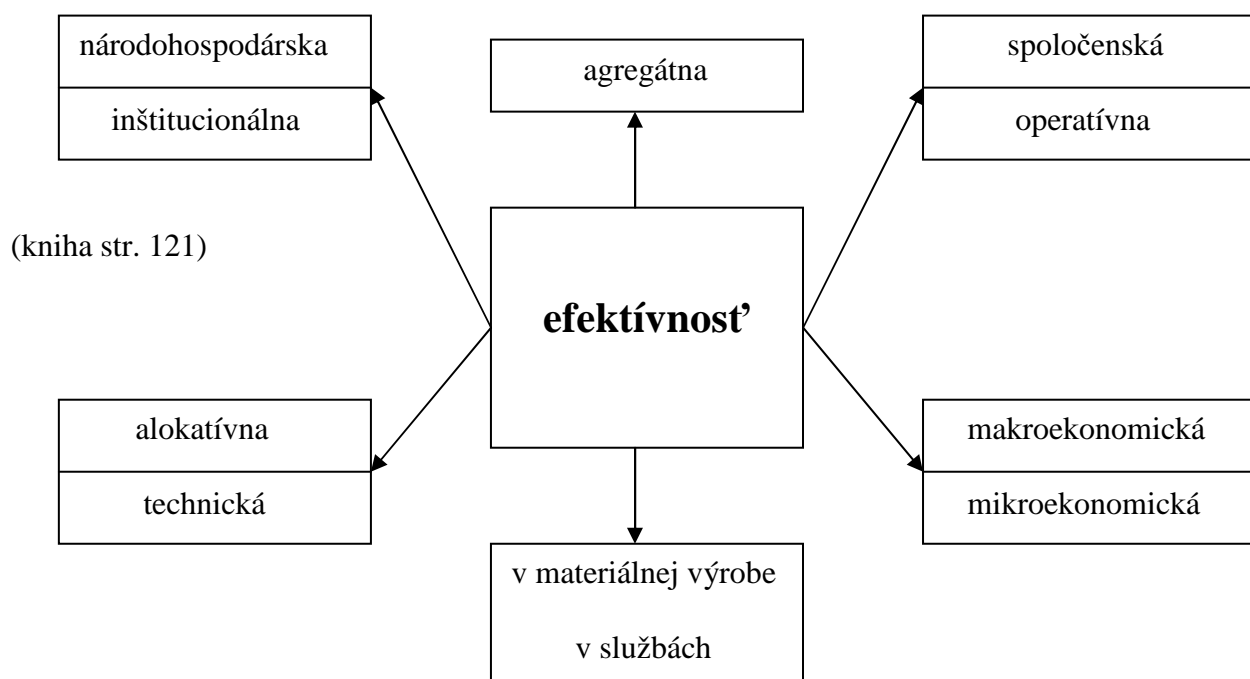
- a) kritérium času, a to z hľadiska dlhodobého, krátkodobého, ako aj rýchlosti realizácie akcií, programov a projektov
- b) kritérium rizika, najmä z hľadiska rozhodovania o budúcich efektoch
- c) kritérium prínosu, pre jednotlivca, alebo skupiny
- d) vplyv na životné prostredie, pozitívne alebo negatívne

34) Čo vedie k neefektívnosti verejného sektora?

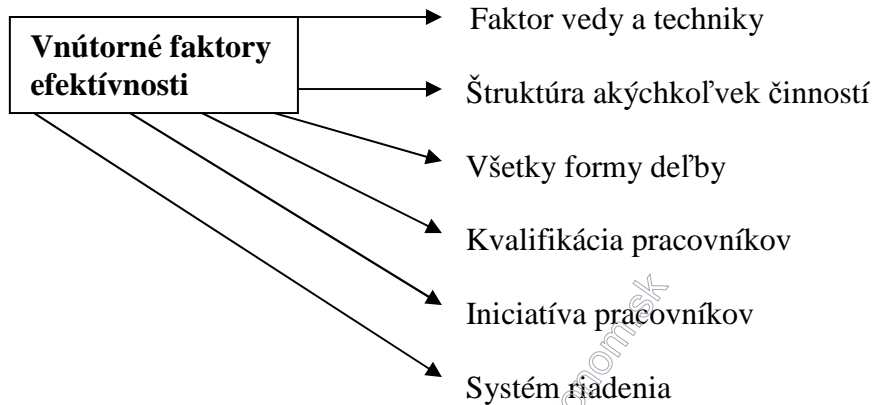
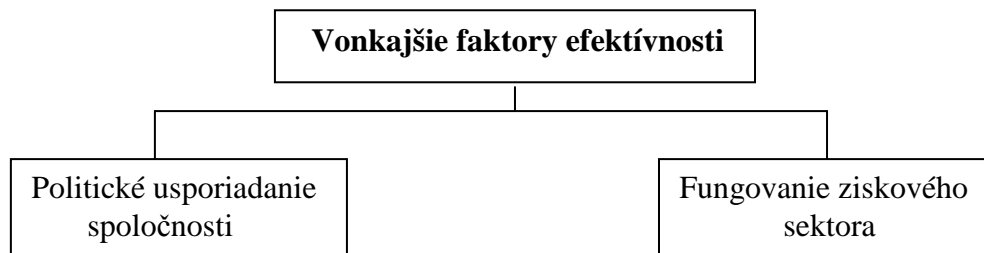
1. chybná alokácia verejných financií
2. menšia inovačná aktivita spôsobov uspokojovania potrieb
3. byrokratizácia vo fungovaní subjektov verejného sektora
4. ťažkopádnosť subjektov a procesov vo verejnom sektore
5. nerešpektovanie spotrebiteľa

(kniha str. 117)

35) Ktoré hľadiská efektívnosti poznáme a ako sa členia?

36) Vymenujte vonkajšie a vnútorné faktory efektívnosti verejného sektora?

(kniha str. 129)